

Hoofstuk 1

Inleiding

*... for men are prone to go it blind
along the calf-paths of the mind...*

1. Aanloop tot die navorsing.

1.1 Persoonlike ervaring

Ek is 'n wit Afrikaanse man en 'n leraar in die Nederduitse Gereformeerde Kerk wat tans 'n gemeente in Potgietersrus, in die Noordelike Provinsie bedien. Ek is drie jaar voor die Republiekwording van Suid-Afrika gebore. Ek het groot geword in die Nederduitse Gereformeerde kerk wat op daardie stadium die Apartheidsbeleid gesanksioneer het. Ek het ook opgegroeï in 'n wit gemeenskap wat bitter min kontak met ander kultuurgroepe gehad het. Ek het dit as normaal aanvaar dat wit mense die base is en dat swart mense handewerk moet doen. Stereotipes soos "swart mense is ongelowige misdadigers en geweldenaars" was nie vreemd in die omgewing waar ek opgegroeï het nie. Hierdie stereotipes was in my denkraam natuurlik nie waar van Chefane Zikalala en later sy seun Jafta wat by ons gewerk het nie. Bekend maak bemind.

Tydens my teologiese studies het ek meer in kontak met die ander bevolkingsgroepe van ons land gekom. Sondae het ons partykeer met 'n bus uitgery na Eersterus - 'n tradisionele "Kleurling" woonbuurt waar ons gaan kerk hou en huisbesoek gedoen het. Vir die eerste keer het ek regtig te doen gekry met armoede. Ek herinner my dat ons as studente vir mekaar begin sê het dat as ons in sulke omstandighede moes bly, ons ook sou steel om kos vir ons honger kinders te kry.

Hoe meer kontak ek met ander bevolkingsgroepe gehad het, hoe meer het ek vir hulle as mense leer ken wat elkeen sy unieke behoeftes gehad het. Ek herinner my 'n keer toe ek as student Pinkster op 'n plaasgemeenskap naby Lichtenburg

gaan hou het. Van die swart bevolking het my versoek om huisbesoek by hulle te kom doen. In die modderhutte het ek geleer dat God oral kinders het. In een van die hutte het ek by 'n grys ou man van Jesus se liefde geleer. Ek het begin besef misdaad nie iets is wat eie aan die swart bevolking is nie. Daar is swart Christene en daar is wit Christene. Beide groepe het 'n behoefte aan vrede.

Ek het na my teologiese opleiding my diensplig in die Suid-Afrikaanse Lugmag gedoen. Ek dink dit was hier waar ek my grootste denksprong gemaak het. Terwyl ek op die land se grense moes bid dat die Here ons magte sal seën en die oorlog laat wen en terwyl ek in kapelaansperiodes aan soldate moes verduidelik dat dit die staat se Godgegewe reg is om homself deur sy weermag te verdedig, het ek begin wonder of dit regtig is wat God wil hê. Ek het 'n defensiewe oorlogsvoering gesanksioneer en my oë toegemaak as daar offensiewe operasies uitgevoer is. Ek het begin raaksien dat daar ongeregthede en wreedhede aan beide kante gepleeg word.

Nadat ek in die bediening gekom het, was dit vir my moeilik om in 'n situasie waar geweldsmisdaad krisis-afmetings aanneem, steeds te bly verkondig dat rassehaat nie aangeblaas moet word nie. Die stereotipes waarmee ek as kind te doen gekry het, was steeds springlewendig in die omgewing waar ek as pastor moes optree. Nie almal het verstaan dat geweldsmisdade nie iets is wat net swart mense aan wit mense doen nie. Aan beide kante van die spektrum was daar spanning en rassehaat en misdadigers. Ek het egter ook 'n groot welwillendheid by beide groepe bespeur. Daar was by beide groepe mense 'n ernstige soeke na vrede en verdraagsaamheid.

As deel van my bediening beman ek ook 'n pastorale spreekkamer waar ek met menslike nood te doen kry. Ek het hierdie navorsing veral aangepak omdat ek al hoe meer met slagoffers van misdaadgeweld te doen gekry het. By party

gesinne het ek op die oog af waargeneem dat hulle dit kon regkry om die krisis te oorkom (*survive*), terwyl ander gesinne weer so in die krisis vasgevang was, dat hulle net nie weer heel kon word nie.

'n Tendens wat ek in die spreekkamer en in ander kontakte met die gemeenskap waarneem, is dat die aantal gesinne wat deur misdaadgeweld getref is, in frekwensie begin toeneem. Ook in persoonlike gesprekke met leraars van die Nederduitse Gereformeerde Kerk en die Verenigende Gereformeerde Kerk het dit aan die lig gekom dat leraars in 'n toenemende mate met slagoffers van misdaadgeweld te doen kry. Hierdie persoonlike belewenis, asook dié van ander leraars word bevestig deur die statistiek oor misdaadgeweld, wat ek in die volgende afdeling oor 'landsomstandighede' aan die orde stel.

Die kerk is deel van die gemeenskap waarbinne die slagoffers leef. Leaver (1990:6) maak die stelling dat vyf uit ses van die kinders wat vandag 12 jaar oud is, op 'n geweldadige manier in hulle leeftyd geviktimizeer sal word. Sommige van die slagoffers sal lede van ons plaaslike gemeentes wees. As sodanig het die kerk as geloofsgemeenskap ook 'n roeping om die gesinne wat deur misdaadgeweld getref is, by te staan.

In die gemeenskap bestaan daar negatiewe emosies oor misdaad en geweld. Die gemeenskap is deel van die 'Nuwe Suid-Afrika' waar die politieke sekuriteite wat die wit gemeenskap voor 1994 gehad het, verval het. In beide die tradisioneel wit en tradisioneel swart gemeenskappe het misdaadgeweld toegeneem. Ek self is so deel van die sisteem dat dit, met al die negatiewe emosies oor geweld, moeilik raak om die gebeure teologies so te verhelder en vernuwe, dat die gesin die gebeure in harmonie met die *meesterverhaal* (Müller:1996:26) kan ervaar. Dit is onmoontlik om objektief na 'n sisteem te kyk as jy deel van daardie sisteem is.

Die navorsing is dus gebore uit die feit dat ek in die bediening toenemend gekonfronteer word deur lidmate wat op die een of ander wyse die slagoffer is van misdaadgeweld - hetsy dit moord, skietvoorvalle, roof of kapings is. In my pastorale begeleiding van gesinne het ek besef dat my kennis en vaardighede om in hierdie situasie mense pastoraal te begelei, ontoereikend is.

1.2 Landsomstandighede

Geweld neem hand oor hand in Suid-Afrika toe. Volgens die Annual Report of the Provincial Commissioner of the South African Police Service in the Northern Province (1997) was daar in die Noordelike Provinsie alleen in 1997 46 aanvalle op plase en kleinhoewes teenoor die 22 van 1996. In 1997 het daar in dieselfde gebied 960 moorde plaasgevind teenoor die 920 van 1996. 3607 verkragtings is in 1997 aangemeld teenoor die 3237 van 1996, wat 'n styging van 11,4% verteenwoordig.

Op 26 Mei 1998 berig Beeld dat mnr Sydney Mofamadi, minister van Veiligheid en Sekuriteit, op 'n vraag in die nasionale raad van provinsies oor misdaad in Suid-Afrika, antwoorde moes verstrek. Sy statistiek word soos volg in Beeld (26.05.1998:1) verwerk: "Binne die volgende uur gaan 2,8 mense in Suid-Afrika vermoor word, en sal daar 5,9 verkragtings of pogings tot verkragting wees. Nog 1,54 mense sal in die tyd weens strafbare manslag omkom. Gemiddeld 36 motors gaan ook vandag gekaap word, terwyl 683 huise of beroof sal word of iemand sal poog om die huise te beroof."

Snyman (1990:1) meld dat daar vir elke misdaad ten minste een slagoffer is en dat soos wat misdaad toeneem, viktimisasie ook proporsioneel sal toeneem. Vanuit die trauma van viktimisasie, ontwikkel die slagoffer 'n verskeidenheid van behoeftes wat op die langtermyn negatief kan inwerk op die slagoffer en die gemeenskap waarbinne hy leef, as die behoeftes nie suksesvol opgelos kan

word nie.

Die Algemene Sinode van die Nederduitse Gereformeerde Kerk het tydens 'n sitting in 1998 sy ernstige kommer oor die geweldsituasie in die land uitgespreek en die volgende besluit geboekstaaf: " Die Algemene Sinode boekstaaf sy ernstige verontrusting oor alle vorms en wydverspreide voorkoms van korrupsie en geweld wat as immorele verskynsels die RSA ernstig benadeel. Die Algemene Sinode doen 'n ernstige beroep op die toepaslike owerhede om veral hierdie euwel uit te roei, om onskuldige slagoffers bv. boere en arbeiders op plase, te beskerm en om maatreëls in werking te stel vir die bereiking van die ideaal van 'n veiliger en eerbaarder RSA" (Carstens:1999:419).

Die navorsing in hierdie studie kan van waarde wees nie net vir pastorale terapeute in gemeentes nie, maar hoop ook om 'n bydrae te maak op die maatskaplike terrein. Wanneer gesinne weer heel word en hulle storie positief herinterpreteer, kry ons gesonde gesinne wat weer hulle plek in die samelewing kan inneem sonder om in die verlede verstrengel te bly. Müller (1996:26) stel dit so: "Wanneer jy jou eie persoonlike verhaal en die van jou gesin in harmonie met die meestersverhaal ervaar, ervaar jy lewensin."

2. Plasing van die navorsing.

Omdat die navorsing binne die prakties-teologiese vakgebied, met die klem op die pastoraat, aangebied word, is die volgende sake van belang:

- Daar word eerstens spesifiek ondersoek gedoen na die plasing van die navorsing binne die prakties-teologiese vakgebied.
- Tweedens word na 'n pastorale benadering binne die praktiese teologie gesoek waarby ek aansluiting vind.

2.1 Plasing binne die prakties-teologiese raamwerk

Heyns en Pieterse(1990:16) onderskei tussen vyf handelinge en agt handelingsvelde in die Praktiese Teologie. Die vyf handelinge is Prediking, Onderrig, Sorg, Viering en Diens. Die handelingsvelde is die Erediens, Sondagskool, Diensaksies, Huisgesin, Kerkraad, Werksituasie, Bybelstudie en Skool.

Heitink (1993:238) onderskei weer tussen drie handelingsvelde, naamlik "mens en religie, kerk en geloof en godsdiens en samelewing." Hy noem dit ook 'individueel christendom', 'kerkelyk christendom' en 'publiek christendom'. Hy stel die drie velde as drie sirkels voor wat mekaar oorvleuel. In die middel van die drie sirkels word 'n vierde sirkel getrek wat al die segmente van die oorvleuelende gedeeltes oordek. Dit stel die "praxis van de praktische theologie" voor (Heitink:1993:329). In al drie sektore is sprake van kommunikatiewe handelinge in diens van die evangelie: Prakties-teologiese antropologie, prakties-teologiese ekklesiologie en prakties-teologiese diakonologie. Onder hierdie drie handelingsvelde deel hy weer 'n aantal vakke in wat soos volg voorgestel word:

Mens en religie	Kerk en geloof	Godsdienst en samelewing
Prakties-teologiese antropologie →	← Prakties-teologiese ekklesiologie →	←Prakties-teologiese diakonologie
<ul style="list-style-type: none"> - poimeniek -godsdienst-pedagogiek -spiritualiteit 	<ul style="list-style-type: none"> - gemeentebou - kategetiek - liturgiek - homiletiek 	<ul style="list-style-type: none"> - diakoniek - evangelistiek - laikale vakke

(Heitink1993:241)

Hoewel Heitink duidelik die vakke en vakgebiede differensieer, werk hy ook met 'n **integrasie-beginsel** waar hy duidelik meld dat die vakke teologies en ook metodologies aan mekaar verbind is (Heitink:1993:238).

Louw maak die opmerking dat dit die taak is van 'n teologie wat *prakties* wil wees, om *teologies* te kyk na die praktyk. Hierdie teologiese kyk volg die ompad van die geopenbaarde teks. Hy sê: "Dit vra na God se diens soos wat dit neerslag vind in die volgende kommunikasiestruktuur: verkondiging (die homeletiese struktuur); lering (die kategetiese struktuur); troos, hulp, sorg (die parakletiese of pastorale struktuur); viering (die liturgiese struktuur); en getuienis (die missionêre en gemeente-opbouende struktuur)" (Louw:1889:56).

Hierdie studie sou hom goed kon plaas binne die handelingsveld van die prakties-teologiese antropologie waar mense pastoraal begelei word om ervarings van geweld binne die Christelike tradisie (Heitink:1993:328) te interpreteer. Die handeling waarbinne die navorsing gaan beweeg, is die

Pastorale Sorg (Poimeniek) en die handelingsveld sal dan die huisgesin wees (Heyns en Pieterse: 1990:16).

2.2 Prakties-teologiese benadering

2.2.1 Inleiding

Van der Ven (1994:35) maak die volgende stelling: "Once one chooses for an empirical approach within practical theology, one has to specialize himself or herself in empirical methodology - both qualitative and quantitative - but at the same time stay in touch with other approaches within theology in general and within practical theology more specifically." Hierdie stelling geld nie net vir empiriese navorsers nie. Navorsers moet in voeling bly met alle ander benaderings in die praktiese teologie en in teologie in die algemeen.

Daarom is dit belangrik om kursories na benaderings binne die praktiese teologie te kyk. Uiteindelik maak ek 'n keuse vir 'n narratiewe benadering.

2.2.2 Benaderings binne die praktiese teologie

Eerstens kyk ek na benaderings rondom die teorie-praxis teorieë en daarna bespreek ek die narratiewe benadering in die praktiese teologie.

2.2.2.1 Benaderings rondom die teorie-praxis.

Reeds in 1964, met die totstandkoming van die eerste prakties-teologiese departement aan die Nijmegen Universiteit in Nederland, word daar gepraat van 'n multi-dissiplinêre en 'n intra-dissiplinêre benadering in die praktiese teologie. Van der Ven (1994:33) beskryf die multi-dissiplinêre benadering as 'n twee-fase model:

- Tydens die eerste fase werk die teoloog saam met 'n sosiaal wetenskaplike om genoeg relevante en betroubare empiriese

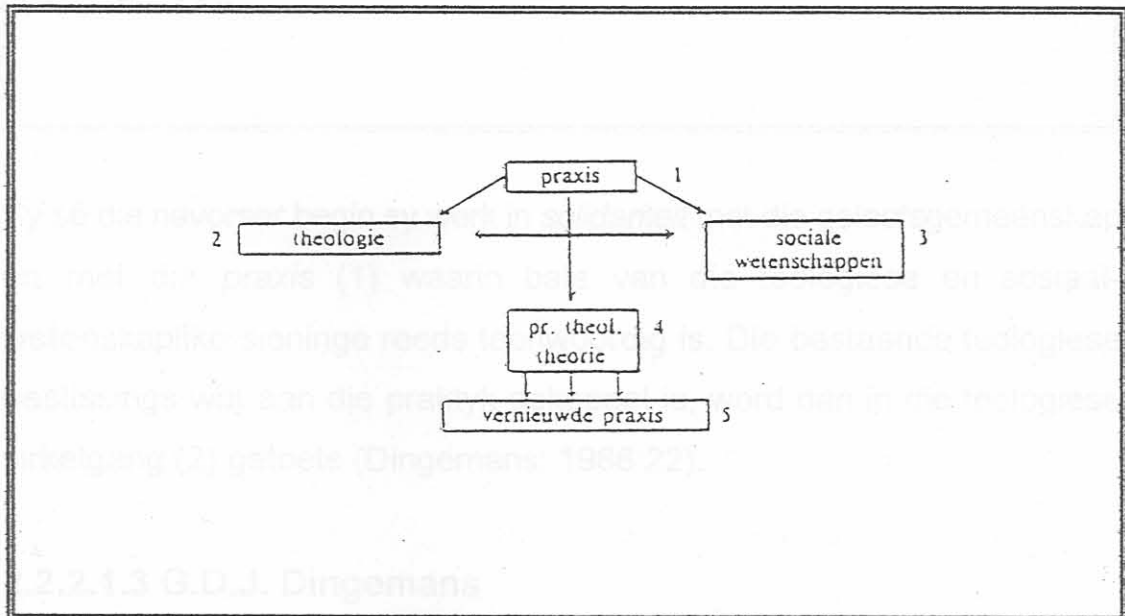
inligting aangaande die onderwerp wat ondersoek word, in te samel. Daar moet van so veel as moontlik nie-teologiese vakdissiplines gebruik gemaak word - om die inligting in te samel. Hy praat van 'n sosiaal-wetenskaplike analise.

- In die tweede fase begin die teoloog dan om op die resultate van die empiriese navorsing uit 'n teologiese gesigspunt kommentaar te lewer. Hier praat hy van 'n prakties-teologiese refleksie.

Hierdie poging om praktiese teologie te beskryf, het alreeds aangetoon dat daar 'n spanning ten opsigte van die wisselwerking tussen teorie en die praxis, bestaan.

2.2.2.1.1 Zeffass

Die model van Zeffass is seker die bekendste onder Praktiese teoloë. Verskeie teoloë het op grond hiervan modelle opgestel om die verhouding tussen die teorie en die praxis uit te beeld:

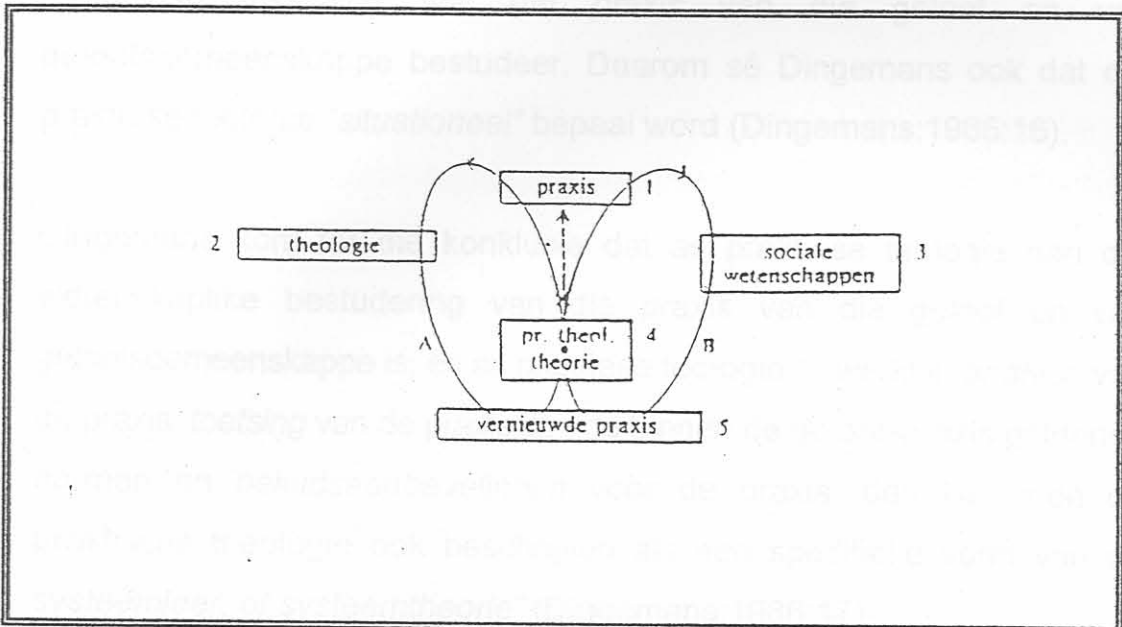

Zeffass se model gaan uit van 'n bestaande praxis (1), soos dit

byvoorbeeld in 'n gesin voorheen of ander krisis beleef. Deur 'n dubbele kaatsing deur die teologie (2) en die sosiale wetenskappe (3) ontstaan 'n prakties teologiese teorievorming (4) wat uitmond in 'n nuwe praxis (5) (Zerfass:1974:167).

2.2.2.1.2 Riet Bons-Storm

Dr. Riet Bons-Storm brei die model van Zerfass verder uit deur refleksie-sirkels voor te stel:

Sy sê die navorser begin sy werk in *solidariteit* met die geloofsgemeenskap en met die *praxis* (1) waarin baie van die teologiese en sosiaal-wetenskaplike sieninge reeds teenwoordig is. Die bestaande teologiese beslissings wat aan die praktyk gekoppel is, word dan in die teologiese sirkelgang (2) getoets (Dingemans: 1986:22).

2.2.2.1.3 G.D.J. Dingemans

Dingemans (1986:21) kies weer vir 'n tipe van 'n interdisiplinariteit tussen die teologie en die sosiale wetenskappe binne 'n sisteem-teoretiese

aanpak. Hier moet die verskillende wetenskappe elk met hul eie invalshoeke, metodes en ondersoekrigtings met mekaar in gesprek begin tree en mekaar beïnvloed sodat dit moontlik word om een saak van verskeie hoeke af te belig.

Volgens Dingemans word praktiese teologie gerig op die praxis van die *Christelike* geloof en lewe, soos dit hom voordoen in die kerklike geloofsgemeenskap. Praktiese teologie is volgens hom 'n selfstandige teologiese dissipline wat die *praxis* van die geloof en van geloofsgemeenskappe bestudeer. Daarom sê Dingemans ook dat die praktiese teologie "*situationeel*" bepaal word (Dingemans:1986:16).

Dingemans kom tot die konklusie dat as praktiese teologie dan die wetenskaplike bestudering van die praxis van die geloof en van geloofsgemeenskappe is, en as praktiese teologie "...werkt in *analyse* van de praxis, *toetsing* van de praxis aan de binnen de geloofspraxis geldende normen en *beleidsaanbevelingen* voor de praxis, dan kan men de praktische theologie ook beschrijven als een specifieke vorm van de *systeemleer, of systeemtheorie*" (Dingemans:1986:17).

2.2.2.1.4 Suid-Afrikaanse Praktiese Teoloë

Pieterse praat van praktiese teologie as 'n kommunikatiewe handelingswetenskap wat "...n adekwate verhouding tussen teorie en praxis gevind het (die bi-polêre spanningsverhouding), wat dit moontlik maak om op 'n verantwoordbare wyse die teologiese teorie en die konkrete praxis in sy ondersoeke geïntegreerd te betrek" (Pieterse:1993:190).

Heyns en Pieterse (1990:57) stel weer die wisselwerking tussen teorie en praxis met 'n opwaartse spiraal voor. Teorie en *praxis* is interafhanklik van

mekaar. Nel (1991:35) brei hierdie model verder uit deur voor te stel dat die spiraal op sy sy gedraai moet word om ook die toekomsgerigtheid diagramaties vas te vang. Nel (1991:22) vergelyk die teorie en die praxis met die twee punte van 'n boog. Die eerste vereiste vir die afskiet van 'n pyl is dat die twee punte van die boog met 'n snaar aan mekaar verbind moet word. Die tweede vereiste is dat die snaar so gespan moet word dat beide punte nader aan mekaar beweeg. So word die "spanning" 'n dinamiese en kreatiewe krag wat die pyl - 'n nuwe praxis - kan afskiet (Nel:1991:35).

Op sy beurt beklemtoon Louw (1993:6,7) weer die teorie. Hy praat van 'n kommunikatiewe handelingsteoretiese benadering. In die praktiese teologie gaan dit vir hom om die kommunikasie van die evangelie in verskillende situasies met verskillende handeling soos prediking, pastorale sorg, gemeentebou, onderlinge sorg, ensovoorts.

Hy sê wie binne die gereformeerde tradisie oor byvoorbeeld die aard van die pastorale bediening dink, kan dit onmoontlik doen sonder dat dit in verband gebring word met die woord-gebeure. Sonder die woord-gebeure of die kommunikasie met die evangelie sal die pastorale teologie sy eiesoortige karakter verloor en net maar nog 'n empiriese of fenomenologiese benadering word.

Müller (1996:1) verkies om gebruik te maak van 'n geïntegreerde, sirkulêre model van heen en weer beweeg tussen praktyk en teorie. Vir hom gaan dit om 'n teologiese integrasie van praktyk en teorie. Hy noem dit *prakties-teologiese wysheid*. In die pastoraat word gebruik gemaak van kontekstuele ervarings wat 'n narratiewe vorm aanneem. Hierdie narratiewe word op die onbekende geprojekteer en so ontstaan verstelde

teorieë wat weer uitdagings aan die aanvaarde denkraamwerk stel (Müller:1996:3).

2.2.2.2 Narratiewe benadering

In hierdie navorsing word aansluiting by die narratiewe benadering gevind. Daarom word daar nou enkele opmerkinge oor die narratiewe benadering gemaak. In Hoofstuk 6 word meer volledig hierop ingegaan.

Müller (2:1994:5) vervang die tradisionele teorie-praxis model met 'n model van *prakties-teologiese wysheid* waar hy die saak vanuit 'n pneumatologiese gesigspunt benader. Hy sê:

“Thus to be filled with the Spirit is to be wise! It is a comprehensive concept, and not only a case of internal spirituality. It is inclusive of one’s whole way of life and not only of personal religion. An emphasis on the work of the Spirit does have the advantage that God’s work becomes effective here and now. Apart from the creative and redemptive work of God in our past, He is also active in our present. In this way marriage and family are not only a vocation with multiple imperatives, but the working place of the ever present God. Without this perspective, the gospel is incomplete. This perspective brings real freedom and real hope” (Müller(2):1994:5).

Hierdie benadering bou Müller verder uit tot 'n pastoraat van narratiewe betrokkenheid, soos beskryf in sy boeke: *Om tot verhaal te kom* (1996) en *Reis-geselskap* (1998). Volgens hom is praktiese teologie die “sistematies-gestruktureerde, voortgaande hermeneutiese proses, waardeur gepoog word om menslike handeling, wat verband hou met die verhale van die Christen-geloofsgemeenskap, teologies te verhelder en te vernuwe” (Müller:1996:5).

Müller sê tereg dat die narratiewe benadering nie maar net as nog 'n metode hanteer moet word nie. Hy sê: “Dit gaan hier om 'n verstaan (epistemologie) en benadering tot die werklikheid” (Müller:2000:55). In die narratiewe benadering gaan dit dus oor 'n epistemologie en nie oor tegniek nie. Baie hang in hierdie benadering af van die feit dat die pastor 'n “not-knowing” posisie inneem. Mense word die geleentheid gegee om hulle verhale op so 'n wyse te vertel en weer te vertel dat daar uiteindelik herinterpretasie en rekonstruksie sal plaasvind (Müller:2000:73). Daar word van die standpunt uitgegaan dat 'n storie wat 'n vloei van die verlede na die toekoms het, die potensiaal het om verandering te laat plaasvind.

In die narratiewe benadering voer die pastor vyf bewegings uit wat eerder sirkulêr as lineêr gesien moet word. Die bewegings is:

- Help die gespreksgenoot om die noodverhaal te vertel.*
- Help die gespreksgenoot om die verledeverhaal te vertel*
- Help die gespreksgenoot om die toekomsstorie in die verledestorie te ontdek (Verduisterde toekomsverhaal)*
- Help die gespreksgenoot om die verledeverhaal te herinterpreteer*
- Nooi die gespreksgenoot uit om aan die hand van die toekoms en toekomsdrome te gesels (Müller:2000:72-73).*

3. Doel van die ondersoek

As Praktiese Teologie die sistematies-gestruktureerde, voortgaande hermeneutiese proses is, waardeur gepoog word om menslike handeling, wat verband hou met die verhale van die Christen-geloofsgemeenskap, teologies te verhelder en te vernuwe (Müller:1996:5) sal ek in die proefskrif poog om:

- 'n verkennende studie te doen oor die belewing van gesinne uit die tradisioneel swart en -wit gemeenskappe wat misdadageweld oorleef het, en dit eko-sistemies te beskryf,
- vanuit 'n prakties-teologiese hoek 'n Bybelse perspektief op die volgende begrippe te gee: Geweld, vrede, lyding en hoop - veral waar dit in verband gebring word met slagoffers van misdadageweld en
- aan die hand van gevallestudies 'n sistematies-gestruktureerde hermeneutiese proses te beskryf waar misdadageweld wat een of meer lede van 'n Christen-gesin getref het, pastoraal-teologies te verhelder en te vernuwe, sodat die slagoffer en sy / haar gesin hulle verhaal herinterpreteer en sinvol kan voortgaan (*survive*) met hulle lewens.

4. Navorsingsverloop

Louw (1998:53) maak die opmerking dat dit in teologie metodologies gesproke, primêr om *verstaan* en *interpretasie* gaan. Browning (1991:47) sê praktiese teologie is die bestudering van menslike geloofshandeling binne die konteks van die geloofsgemeenskap. Hy beskryf sy Fundamentele praktiese teologie as die mees inklusiewe verstaan van die teologie. Hy stel vier bewegings voor waarbinne die studie gedoen moet word:

- Deskriptiewe beweging. Binne hierdie beweging word daar so wyd as moontlik na die navorsingsvraag gekyk. Daar word by so veel as moontlik vakdissiplines navraag gedoen.
- Historiese beweging. In hierdie beweging word veral gevra na dit wat die Bybel oor die saak te sê het.
- Sistematiese beweging. Binne hierdie beweging word daar literatuurstudie gedoen.
- Strategiese beweging. Tydens hierdie beweging laat die praktiese teoloog die deskriptiewe beweging, die historiese beweging en die sistematiese beweging met mekaar in gesprek tree. Uit hierdie gesprek ontwikkel daar 'n nuwe of 'n verfynde praktykteorie.

Ek gaan die proefskrif dan ook volgens die vier bewegings van Browning indeel. In elke hoofstuk van die boek laat ek 'n soeklig op gesinne wat misdaadgeweld oorleef het, val. Elke keer val die soeklig vanuit 'n ander hoek. Soos wat 'n soeklig in die veld nooit die hele prentjie kan gee nie, maar slegs 'n kol verlig, maak ek ook nie in hierdie navorsing daarop aanspraak dat ek die hele prentjie wys nie.

4.1 Geesteswetenskaplike oriëntasie

In die navorsing word hoofsaaklik gekies vir 'n Geesteswetenskaplike oriëntasie (teenoor 'n Natuurwetenskaplike oriëntasie). Kenmerke van 'n studie met 'n Geesteswetenskaplike oriëntasie is dat dit kwalitatief gedoen word, naturalisties is en vanuit 'n deelnemersperspektief (van binne uit) gedoen word.

Die navorsing maak ook nie daarop aanspraak om objektief te wees nie, omdat ek deel van die sisteem is. Bosh (1991: 185) sê: "... *total objectivity is an illusion...*" Daar sal gepoog word om deur deelnemende waarneming te probeer *verstaan*.

Hoewel ek in die navorsing 'n geesteswetenskaplike benadering kies, wys Mouton (1988:1) daarop dat daar binne die geesteswetenskappe tussen twee skole onderskei word, naamlik die positiviste en die anti-positiviste.

4.1.1 Positivistiese navorsing

In die positivistiese benadering word daar 'n verband gelê tussen die sosiale- en die natuurwetenskappe. Natuurwetenskaplike metodes word gebruik om die mens te verklaar. Die menslike samelewing word vergelyk met 'n menslike liggaam. Slegs as daar 'n gesonde liggaam is waar al die organe reg funksioneer, bestaan daar harmonie en ewililibrium. Daar bestaan ook net ewililibrium in die menslike samelewing as elkeen van sy organe, byvoorbeeld die huwelik, die skool, die kerk en die staat, reg funksioneer.

Die klem by die positiviste val dus op:

- die verklaring van menslike gedrag deur kennis van universele oorsake,

- waarneembare gedrag en
- objektiwiteit.

Positivisme in die geesteswetenskappe aanvaar dus geldigheid van 'n natuurwetenskaplike model.

4.1.2 Anti-positivistiese navorsing

Waar die positivistiese navorsing die sosiale leefwêreld van mense tot meetbare veranderlikes wil reduceer, is die anti-positiviste voorstanders van simboliese interaksionisme.

Mouton (1988:6) noem drie fundamentele kenmerke van die sosiale werklikheid volgens simboliese interaksionisme:

- Mense maak refleksief gebruik van die simbole wat hulle inspan om die werklikheid te interpreteer. Mense reageer nie bloot op hulle omgewing soos robotte nie, maar reageer op 'n nadenkende of refleksiewe wyse.
- Mense is simboliese voorwerpe vir hulleself. Hulle verander, beoordeel en konstrueer hulleself as sosiale entiteite.
- Perspektiewe en planne ontstaan uit die wisselwerking tussen 'n sosiaalgekonstrueerde self en 'n sosiaalgekonstrueerde omgewing. Mouton noem verder dat 'selwe' en omgewings addisionele struktuur verkry deur hulle lokaliteit in tyd.

Die verskil tussen positivistiese en anti-positivistiese opvattinge kan soos volg getabuleer word:

Positivistie	Anti-positivistie
Generering van universele wette van menslike gedrag.	Produksie van kontekstueel-gebonde beskrywings van menslike gedrag
Objektiewe waarneming en meting.	Streef daarna om 'n 'binnestander'-begrip te verkry en om die akteur se leefwêreld so akkuraat moontlik te rekonstrueer.
Beklemtoon waarneembare gedrag. Probeer verklaar.	Probeer betekenis en simboliek van menslike handeling begryp.
Maak gewoonlik gebruik van kwantitatiewe navorsing.	Maak gewoonlik gebruik van kwalitatiewe navorsing.

Heitink(1993:214) vul bogenoemde tabel aan wanneer hy die verskille tussen 'n Natuurwetenskaplike benadering (wat merendeels positivisties is) en 'n Geesteswetenskaplike benadering (wat grotendeels anti-positivisties is), aantoon:

Natuurwetenskaplik	Geesteswetenskaplik
Toeskouersperspektief	Deelnemersperspektief
Struktuurgerig	Prosesgerig
"Causaal verklarend" uit feite en syfers	Verklarend via betekenisverlening deur ondersoek
Harde, kliniese benadering	Sagte benadering
Kwantitatiewe navorsing	Kwalitatiewe navorsing

Heitink maak egter die stelling dat daar veel voor te sê is om die twee tradisies met mekaar te verbind. Hy sê: "Feiten en cijfers zijn weliswaar precies en nauwkeurig, maar zij abstraheren van het

- geleefde lewens en kulturele daardoor lei tot 'n versmalde
- rasionaliteit. Aanvulling van kwalitatiewe navorsing lig dan voor de hand" (Heitink:1993:215)

Hoewel die klem in hierdie navorsing dus op kwalitatiewe navorsing val, gaan ek ook kwantitatiewe navorsing doen.

4.2 Kwalitatiewe navorsing

Omdat daar in die eerste navorsingsdoelstelling vir 'n verkennende studie gekies is, sal die verloop van die navorsing gelei word deur die doelstellings van hierdie soort studie, soos beskryf word deur Mouton en Marais (1990:45):

- Om nuwe insigte oor die domeinverskynsel (gesinne wat deur misdaadgeweld getref is) te verkry,
- om as 'n voorondersoek tot 'n meer gestruktureerde studie in die prakties-teologiese studierigting te dien,
- om sentrale konsepte en konstruksies uit te wys en
- om prioriteite vir verdere navorsing vas te stel.

Mouton en Marais (1990:45) noem onder andere die gebruik van die volgende metodes wat tydens 'n verkennende studie gevolg kan word:

- indiepte-onderhoudvoering ontleding van gevallestudies
- ontleding van vraelyste,
- oorsig van bestaande, toepaslike literatuur en
- die navolg van 'n oop en plooibare navorsingstrategie.

- oorsig van bestaande, toepaslike literatuur en
- die navolg van 'n oop en plooibare navorsingstrategie.

Daar word in die studie dus gebruik gemaak van 'n kombinasie van literatuurondersoek, vraelyste, deelnemende waarneming, indiepte-onderhoudvoering en ontleding van gevallestudies. 'n Pastoraat van narratiewe betrokkenheid sal aan die hand van gevallestudies beskryf word.

Daar sal deurgaans gepoog word om die navorsing te doen binne 'n eko-hermeneutiese pastorale paradigma, soos beskryf deur Müller in sy boeke: *Om tot verhaal te kom* (1996) en *Reis-geselskap* (2000).

4.3 Empiriese navorsing

As deel van die navorsing gaan ek die gegewens wat uit literatuurstudie oor mense wat misdadigeweld oorleef, voorkom, aan die hand van vraelyste toets. Vir hierdie doel het ek 'n vraelys (Bylaag 1) ontwerp wat onder persone wat misdadigeweld oorleef het, versprei. Die teikengroep is gesinne in die Noordelike Provinsie waar een of meer lede deur misdadigeweld getref is. Die 80 respondente waarvan ek gebruik gemaak het, bly almal in die Noordelike Provinsie. Ek het die respondente se name gekry deur

- mense met wie ek persoonlik kontak het,
- leraars in die provinsie en
- met die polisiehoofde te skakel.

5. Opbou van die proefskrif

In die opbou van die proefskrif word daar van die model van Browning in sy boek “A Fundamental Practical Theology” (1991:47-57) gebruik gemaak:

Hoofstukke 1 en 2 vind aansluiting by sy *deskriptiewe beweging*. In hoofstuk 1 val die soeklig op:

- die aanloop tot die navorsing,
- die plasing van die navorsing binne die prakties-teologiese raamwerk,
- die doel van die ondersoek en
- die navorsingsverloop.

In hoofstuk 2 word woorde en konsepte wat in die navorsing gebruik gaan word, nader toegelig.

Hoofstukke 3 en 4 vind aansluiting by die *historiese beweging*. In hierdie hoofstukke word onder andere nagegaan wat die Bybel sê oor die gesin en begrippe soos geweld, vrede, lyding en hoop.

Hoofstuk 5 en 6 sluit aan by die *sistematiese beweging* soos beskryf deur Browning (1991:51). In hoofstuk 5 word aandag gegee aan 'n definisie van geweld wat fisiese sowel as strukturele geweld insluit. Ek kyk ook verder na geweld en trauma, die sosio-politieke veranderinge in Suid-Afrika en geweld, en na die kerk en geweld. In hoofstuk 6 val die soeklig op 'n pastoraal-narratiewe benadering wat in die praktiese teologie gevolg word.

Hoofstuk 7 sluit aan by Browning se *strategiese beweging*. Daar word gepoog om al bogenoende stof te integreer om moontlik by 'n verfynde praktykteorie uit te kom.